

2	डॉ. अनिरुद्ध नारायण शुक्ल	ज्योतिषरश्मि:	978-93- 85145- 07x	2016-17	राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली
---	------------------------------	---------------	--------------------------	---------	---

ज्योतिषरश्मिः

संरक्षकः

प्रो. परमेश्वरनारायणशास्त्री

प्रधानसम्पादकः

प्रो. सुदेशकुमारशर्मा

सम्पादकौ

डॉ. आशीषकुमारचौधरी

डॉ. अनिरुद्धनारायणशुक्लः

राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्

(मानितविश्वविद्यालयः)

NAAC द्वारा 'A' श्रेण्यां प्रत्यायितम्

क. जे. सोमैया संस्कृतविद्यापीठम्

विद्याविहारः, मुम्बई - 400077

ज्योतिषरश्मिः, २०१७

Publisher	The Principle Rashtriya Sanskrit sansthan (Deemed University) K.J.Somaiya Sanskrit Vidyapeetha, Vidyavihar, Mumbai - 400 077
Editorial Bord	Prof. Prakashchandra Prof. Bodh Kumar jha Dr. E. R. Narayanan Dr. Ashish Kumar Choudhary Dr. Aniruddh Narayan Shukla Dr. Swarg Kumar Mishra
Typing	Shri. Sachin Shinde.
Page Desingn	Dr. Ashish kumar choudhary
Email	rsksmumbai@yahoo.com
©	Publisher
Edition	2017
ISBN	978-93-85145-07-x
Copies	50
Price-	400/
Printed by	Shivalik 26/16, Shakti nagar New delhi 11007 Mob-9310048088 Ph-011-42351161
Email	shivalikprakashan@gmail.com

विषयानुक्रमणिका

क्र.	विषयः	लेखकः	पृष्ठाङ्कः
1.	संहितानुसार भूगर्भजल विचार	प्रो. भारतभूषण मिश्र	09
2.	प्रशस्ते ज्योतिषे शास्त्रे प्रशस्तौ गुरुभार्गवी	प्रो. हंसधरझा:	18
3.	राजयोगानामपवादः	प्रो. ईश्वरभट्टः	32
4.	वृष्टिविज्ञाने सूर्यप्रभावविमर्शः	डॉ. धनञ्जयमणित्रिपाठी	45
5.	जैन ज्योतिष और सम्यग्ज्ञान का कालाचार अंग	डॉ. शुद्धात्मकप्रकाश जैन	61
6.	नक्षत्रविज्ञानम्	डॉ. सुनीता	67
7.	गृहनिर्माणे भूमिविमर्शस्य प्रयोजनम्	डॉ. सुभाषचन्द्रमिश्रः	71
8.	जलविज्ञान का प्रायोगिक अध्ययन	डॉ. आशीषकुमार चौधरी	79
9.	सद्योवर्षणविमर्शः	डॉ. स्वर्गकुमारमिश्रः	84
10.	भारतीयज्योतिषशास्त्रे वृष्टिलक्षणम्	डॉ. अनिरुद्धनारायणशुक्लः	89
11.	भूमिगत जल की सम्भावनाएँ	श्री जितेन्द्र कुमार गुप्ता	95
12.	कृषिशास्त्र में वृष्टि की भूमिका	श्री किरण मिश्रा	99
13.	जलाशयविचार किस प्रकार करें?	डॉ. अमित मिश्र	104
14.	जलशुद्धि विचार	श्री शंकर बाबुराव आंधळे	110
15.	भूकम्पलक्षणम्	श्री पुष्पेन्द्र रावत	115

★ ★ ★

1	डॉ. अनिरुद्ध नारायण शुक्ल	चन्द्रशृंगोन्नते: शास्त्रीय विचारः	978-93- 81054-90-4	2016-17	प्रतिश्रुति प्रकाशन, कोलकाता
---	------------------------------	---------------------------------------	-----------------------	---------	---------------------------------

चन्द्रशङ्खेन्ते: शास्त्रीयविचारः

सम्पादकः

डॉ. अनिरुद्ध नारायण शुक्लः

प्रतिश्रुति प्रकाशन

प्रकाशक
प्रतिश्रुति प्रकाशन
7ए, बैंक स्ट्रीट
कोलकाता-700001
दूरभाष : 033 22622499
mail.prakashan@gmail.com

© डॉ. अनिरुद्ध नारायण शुक्ल
प्रथम संस्करण : 2018

शब्दांकन, आवरण-आकल्पन
प्रतिश्रुति कला विभाग

मुद्रक
ग्राफिक्स एंड टेलीमेटिक्स
7ए, बैंक स्ट्रीट
कोलकाता-700001

CHANDRASHRINGONNATEH
SHASTRIYAVICHARAH(Astrology)
by Dr. Aniruddha Narayan Shukla

Printed in India

ISBN : 978-93-83772-51-3

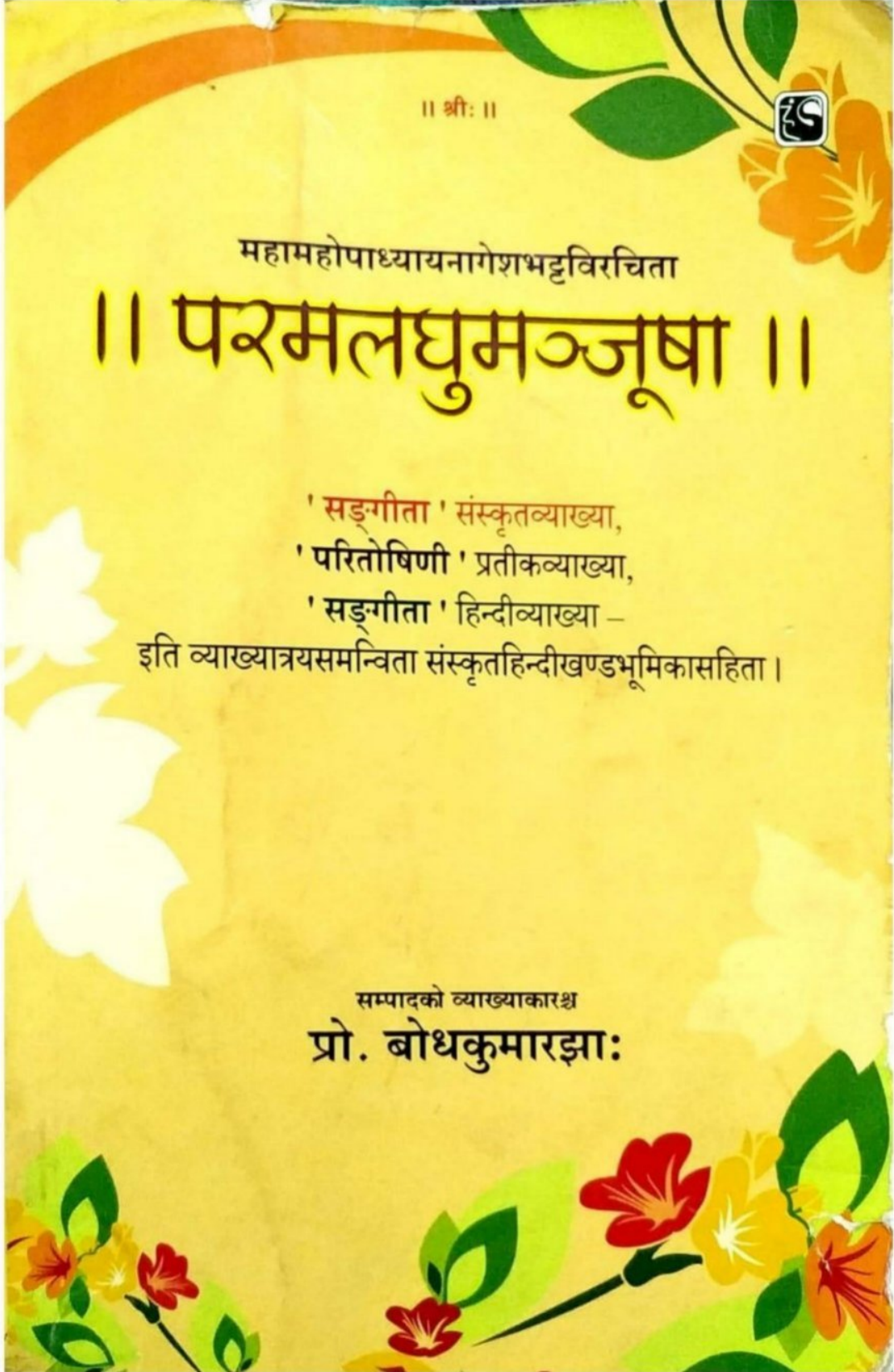
विषयसूची

पृष्ठाङ्कः

शुभाभिनन्दनम्	09
सम्पादकीयम्	0६
मङ्गलाचरण	१३
ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयः	१५
चन्द्रोत्पत्तिः	२६
चन्द्रशृङ्गोन्नत्युपयोगी परिभाषा	२८
चन्द्रशृङ्गोन्नतिपरिचयः	२६
सूर्यसिद्धान्ते चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, आर्षग्रन्थोक्तम्	३५
शीघ्रधीवृद्धिदे चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्	४१
ब्राह्मस्फुटसिद्धान्ते चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, ५२० तमे शके	५१
सिद्धान्तशेखरे चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, ६६१ तमे शके	६६
सिद्धान्तशिरोमणौ चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, १०७२ तमे शके	७६
सिद्धान्ततत्त्वविवेके चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, १५८० तमे शके	७६
सिद्धान्तसुन्दरे चन्द्रशृङ्गोन्नतिस्वरूपम्, १४२५ तमे शके	८६
सिद्धान्तसार्वभौमे चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, १५६८ तमे शके	६२
सिद्धान्तदर्पणे चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, १८६६ तमे ईस्वीये	६८
ग्रहलाघवे चन्द्रशृङ्गोन्नतिस्वरूपम्, १४४२ तमे शके	६६
वास्तवचन्द्रशृङ्गोन्नतौ चन्द्रशृङ्गोन्नतिवर्णनम्, १७८२ तमे शके	१००
चन्द्रग्रहणविचारः	११६
चन्द्रोदयास्तविचारः	११८
चन्द्रसम्बन्धे आख्यानानि	११६
चन्द्रशृङ्गोन्नतेः शुभाशुभफलविचारः	१२१
परिशिष्टः	
सहायकग्रन्थसूची	१२६
संकेताक्षरसूची	१३३
सम्पादक परिचयः	१३५

चन्द्रशृङ्गोन्नतेः शास्त्रीयविचारः/5

1. प्रो. बोधकुमारझा:परमलघुमञ्जूषा (टीकात्रयोपेता) 978-93-8105490-4 2016 हंसा प्रकाशन, जयपुर

ISBN : 978-93-81954-90-4

प्रकाशक : **हंसा प्रकाशन**
57, नाटाणी भवन, मिश्र राजाजी का रास्ता,
चांदपोल बाजार, जयपुर-302001

© : सर्वाधिकार सुरक्षित (लेखकाधीन)

संस्करण : 2018

मूल्य : 400.00 रुपये मात्र

टाईप सैटिंग : विशाल कम्प्यूटर्स, जयपुर

मुद्रक : शीतल प्रिन्टर्स, जयपुर

नाम - प्रो. बोधकुमारझाः।
 जन्म - 18.08.1968
 जाति - वाजसनेयी मैथिलब्राह्मणः,
 गोत्रम् - भारद्वाजः, प्रवरः - त्रिप्रवरः,
 मूलम् - बेलौंचे काको।
 पिता - स्व. रामकृपालुझाः।
 पितामहः - स्व. हरिनन्दनझाः।
 प्रपितामहः - स्व. गोपालजीझाः।
 माता - स्व. प्रेमलता देवी।
 विमाता - स्व. सिंहासनदेवी।
 श्वशुरः - प्रो. शिवाकान्तझाः।
 श्वश्रुः - श्रीमती सीताझाः।
 पत्नी - सौ. सङ्गीताझाः।
 पुत्रः - आयु. विवेककुमारझाः।
 भ्राता - डा. अनिलकुमारझाः, डा. दिलीपकुमारझाः,
 डा. गेयकुमारझाः, डा. सन्तोषकुमारझाः।
 भगिनी - श्रीमती उमा चौधरी।
 आवुत्तः - डा. रामकुमारचौधरी।
 विद्यागुरुः - स्व. बदरीनारायणझाः, प. कीर्त्यानन्दझाः,
 स्व. विधातामिश्रः, प्रो. सुरेश्वरझाः, डा. त्रिलोचनझाः।
 विशिष्टशिष्यपञ्चकम् - सुश्री मौनिका बोल्ला, सुश्री विदुषी बोल्ला,
 प्रो. अर्चना दुबे, डा. सतीशचन्द्रझाः,
 डा. गेयकुमारझाः 'गङ्गेशः'।
 प्रकाशनम् - 97 (मौलिकग्रन्थः - 14, सम्पादित/समीक्षाग्रन्थः - 18,
 सम्पादितपत्रिका - 18, पाठ्यग्रन्थलेखनम् - 02,
 प्रकाशितनिबन्धः/आलेखः/कविता - 45)
 वर्तमानसङ्केतः - राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थान (मानितविश्वविद्यालय),
 क.जे. सोमैया संस्कृतविद्यापीठ,
 विद्याविहार, मुम्बई - 400077
 स्थायिसङ्केतः - ग्राम - बेलौन, पत्रा. - नवादा, वाया - बहेडा,
 जिला - दरभङ्गा, पिन - 847201, बिहार।
 दूरभाषः - 7666032480
 ई.मेलः - bodhjha188@gmail.com

हंसा प्रकाशन®

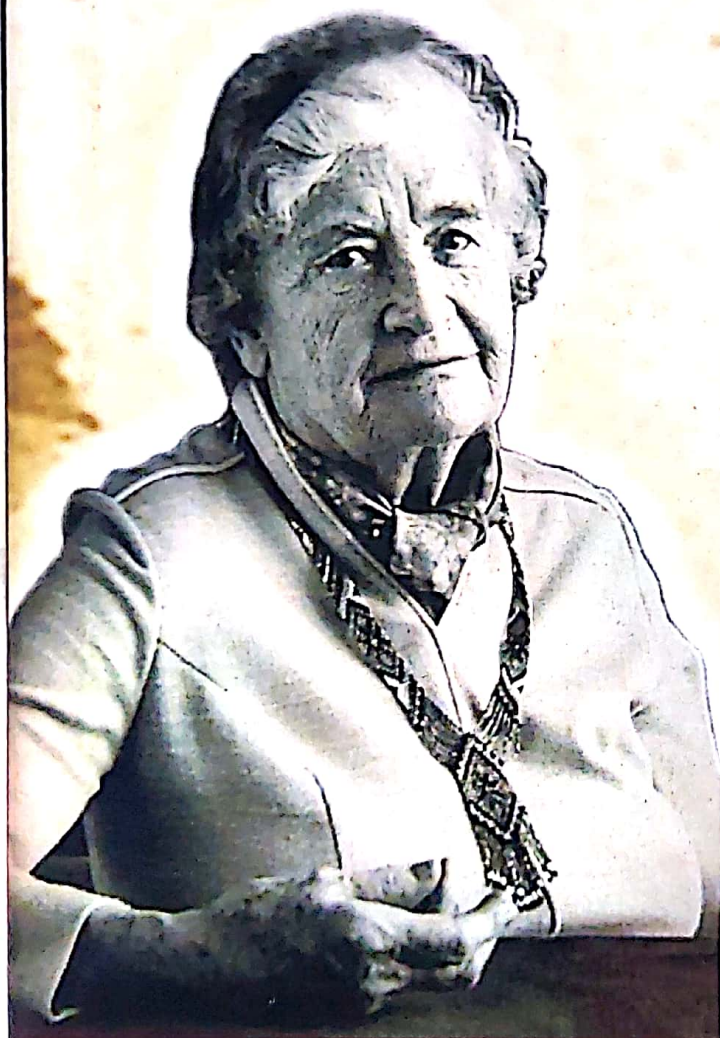
57, नाटाणी भवन
 मिश्र राजाजी का रास्ता, चांदपोल बाजार
 जयपुर - 302 001 (राज.)

ISBN 978-93-81954-90-4

9 789381 954904
 Scanned with CamScanner

**THE POETIC WORLD
OF
DOROTHY LIVESAY**

Dr. Anita Sharma

Dr. Shweta Sood

THE POETIC WORLD OF DOROTHY LIVESAY

By

Dr. Anita Sharma

Associate Professor
Department of English
Rajkiya Kanya Mahavidyalaya
Longwood, Shimla-171001
Himachal Pradesh

&

Dr. Shweta Sood

Assistant Professor
Department of English
Rashtriya Sanskrit Sansthan (DU)
K.J. Somaiya Sanskrit Vidyapeetham
Vidyavihar, Mumbai - 400077
Maharashtra

Sarswati Publication, Jaipur

Publisher :

Sarswati Publication

114, Jhalaniyon Ka Rasta, Kishanpole Bazar,
Jaipur - 302001 (Rajasthan)
Tel. No. :- 0141- 2312974
E-mail - sharma.saurabh675@gmail.com

© **Writer**

ISBN : 978-93-84277-28-4

Rs. 395.00

Edition - 2016

Whole Distributors :

Ayurved Sanskrit Hindi Pustak Bhandar

Jhalaniyon Ka Rasta, Kishanpole Bazar,
Jaipur - 302001 (Rajasthan)
Tel. No. :- 0141- 2312974,
E-mail - ashpbjaipur@rediffmail.com

JAGDISH SANSKRIT PUSTAKALAYA

Opp. Bhagwandas Market, Telipara Gali,
Choura Rasta, Jaipur- 302002 (Rajasthan)
Tel No. :- 0141 - 2562577
E-mail - jspjaipur@rediffmail.com

CONTENTS

	<i>Pages</i>
<i>Foreword</i>	<i>i-ii</i>
<i>Preface and Acknowledgement</i>	<i>iii-vi</i>
1. Introduction	1-40
2. Self-Expression	41-91
3. Feminine Sensibility	92-141
4. Social Consciousness	142-198
5. Conclusion	199-215
Works Cited	216-232

INTRODUCTION

Poetry is one of the primary arts of life. It is one of the most widespread medium of expression which enables us to connect reason and emotion, to relate us to the country and society in which we live. There is a distinct quest for national sensibility and evolution of a new literature in Canada. Dorothy Livesay may be evaluated as one of Canada's foremost modern writers by several criteria. The breadth of her impact has come to be recognized as born of an active participation in nearly six decades of Canadian literary development and a refusal to identify herself with any single school of thought or confining category. She is determined to express her anger and annoyance ironically commenting upon the social justice and she begins her outcry early in the decade, in clear and instantaneous response to Depression conditions.

There came a period when Canadians needed to define their individuality from the British and the Americans, which was succeeded by a buoyant assertion of Canadian identity. The British North America Act of 1867 passed legitimacy and rationale to Canada. From a wasteland, then a battlefield, still later a cluster of remote colonies to a federation of 1867, Canada took years to become an independent member of the British Commonwealth and evolve a distinct body of literature. The literary history of

SELF-EXPRESSION

The noble paradigm of an individual's life consists in self-realization and self-expression. The journey of self-realization is the only true journey to the inner recesses of our mind. S. Radhakrishnan rightly states: "When an individual draws his soul from all outward events, gathers himself together inwardly and strives with concentration, there breaks upon him an experience, secret, strange and wonderful, which quickens within him, lays hold on him and becomes his very being" (91). The poetic process underlying in the transformation of subjective into objective is both creative and critical. It is basically the realization of the truth that has gained universal significance through the conquering power of imagination which empowers the writer to identify himself just as one identifies oneself in a mirror. The selfhood of a sensitive poet is affected not only by the estranged realities of life and landscapes around him but produces turbulent emotions thus initiating in his psyche a desperate quest for his self, rootedness, and the essence of his being. Alexander Pope in his eminent work *Proper Study of Mankind is Man* rightly declares life as an enigma. All religions, philosophies, saints, preachers, prophets and wise men have tried to satisfy the people's quest for self and identify through the mysteries of existence i.e. life and death.

FEMININE SENSIBILITY

Feminism is one of the most popular themes among all literary persons in today's era. It widely refers to a philosophy of life that strives to discover and change the subtle and deep seated causes of women's suppression. But, apart from its commitment to fight for women's rights and their economic access to employment; it stubbornly insists for a radical change in the patriarchal socio-economic system, making in depth studies on culture and consciousness, which are largely responsible for the marginalization of women. Feminism is a path to beatify female roles with their own sensibilities. The perfect self-realization and fulfillment of feminity lies in the power of creation, which could be creation of children or poems or relationships in life. Thus the feminist impulse is empowered to play various roles like woman as creator, woman as poet and woman as artist. A broad feminist reading of Dorothy Livesay's poetry explores how she tries to solve this identity crisis through love and poetic creation. Her vibrant feminist vision remains the persuasive force behind lyrical design and output. In her love poetry we find clear examples of her valuable growing feminine consciousness. Livesay's feminine verses enjoy abundant respect and adulation being the most

SOCIAL CONSCIOUSNESS

Poetry is a medium of spreading the community consciousness. It has a strong association with the society or the times out of which it grew. Man and society are the two realities. They cannot be separate; both have equal importance in human development. That is, the development and wellbeing of individuals is dependent on the development and wellbeing of society and vice versa. Man being an integral part of the social set up performs various roles, actively partaking in progressive actions and exhibiting deep respect for the sacred dimensions of social arena of life. Social commitment for a poet is to set up a universal poetic society where all men enjoy equal justice and all nations live in perfect peace and harmony on this earth. He becomes an envoy for the welfare of human community. The ethical and gracious sense of human dignity and social integrity is the prime motive of Dorothy Livesay's poetic verse. She believes that one of the greatest needs of mankind is the promotion of brotherhood among different groups of society. That is, living together with the spirit of peace and brotherhood; adopting the path of synthesis; drawing from the psychology of service and welfare; maintaining social harmony and solidarity essential for a happy and integrated social order.

CONCLUSION

The question of self-definition and self-presence in human beings is of great value. Dorothy Livesay channels her poetic creations in the direction of self-expression and self-exploration via modes of life and death. Human experiences are a product of antithetical perspectives— happiness and melancholy, hope and despair, birth and death, and so forth. Livesay depicts that in the realm of everyday life we may experience all these states in equal proportions. With the mind repulsing unpleasant states, awareness of the interdependence of the states inculcate equanimity besides lending dynamism to existence. This is explained by the poet with the help of seasonal changes of nature; all experiences are therefore contrasting. Nature draws out the best in us as we can improvise and extemporize with great inspiration. The lively enjoyment of life is communicated in the evocative language of nature. The idea of duality in life is a deeply illuminating philosophical discourse in her poetry. Duality, in common parlance, means for every earthly life pattern, an opposing or contradicting phenomenon exists. So the poet entrusts on the need to know the Self. She asserts that to know the Self is to be the Self, and since self-being is a multi-level state of being capable of giving life to the afterlife, life to the living, so there arises a

WORKS CITED

PRIMARY SOURCES

Livesay, Dorothy. *The Self-Completing Tree: Selected Poems*. Toronto: Porcupine, 1986. Print.

SECONDARY SOURCES

- Anderson, Linda. "At the Threshold of the Self: Women and Auto-biography." *Women's Writing: A Challenge to Theory*. Ed. Moira Monteith. New York: St. Martin's, 1986. 54-70. Print.
- Anderson, David. "Dorothy Livesay: A Memoir." *Prairie Fire* 18.2 (1997): 5-9. Print.
- Aubert, Rosemary. Rev. of *The Woman I Am*. *Quill & Quire* (Dec. 1977): 34. Print.
- Balachandran, K. Ed. *Critical Responses to Canadian Literature*. New Delhi: Sarup & Sons, 2004. Print.
- Ballstadt, Carl. Ed. *The Search for English-Canadian Literature: An Anthology of Critical Articles from the Nineteenth and Early Twentieth Centuries*. Toronto: University of Toronto P, 1975. Print.
- Banting, Pamela. "Dorothy Livesay's Notations of Love and the Dance of the Female Poet in Relation to Language." *CV II* 8.3 (Sept. 1984): 14-18. Print.
- . "Daddy's Girl: Dorothy Livesay's Correspondence with her Father." *Canadian Poetry* 22 (Spring 1988): 10-21. Print.
- Banting, Pamela, and Kristjana Gunnars. "An Interview with Dorothy Livesay." *Prairie Fire* 17.3 (1986): 8-13. Print.

- Williams, H.M. *The Verbal Icon: Studies in the Meaning of Poetry*. London: Methuen, 1970. Print.
- Wilson, Milton. Ed. *Poetry between the Wars: E.J. Pratt, F.R. Scott, A.J.M. Smith, Dorothy Livesay, A. M. Klein*. Toronto: McClelland & Stewart, 1967. Print.
- . "Recent Canadian Verse." *Queen's Quarterly* 66 (Summer 1959): 268-74. Rpt. in *Contexts of Canadian Criticism: A Collection of Critical Essays*. Ed. and Introd. Eli Mandel. Toronto: U of Toronto P, 1977. 198-205. Print.
- Woodcock, George. Ed. *Poets and Critics: Essays from Canadian Literature 1966-1974*. Toronto: OUP, 1974. Print.
- . "Sun, Wind, and Snow: The Poems of Dorothy Livesay." *Room of One's Own: Dorothy Livesay Issue* 5.1-2 (1979): 46-62. Print.
- . "Poetry." *Literary History of Canada: Canadian Literature in English*. 2nd Ed. Gen. Ed. and Intod. Carl F. Klinck. Toronto: U of Toronto P, 1976. 284-317. Print.
- Woolf, Virginia. *Women and Writing*. Ed. Michele Barrett. New York: Harvest, 1980. Print.
- Zimmerman, S. "Livesay's Houses." *Canadian Literature* 61 (Summer 1974): 32-45. Print.

Dr. Anita Sharma

- Date of Birth** : 08.01.1966
Designation : Associate at IAS Shimla from 2012-14,
Associate Professor & Head of the
Dept. of English
Teaching Experience: 21 Years
Employer : Himachal Pradesh Government
**Educational
Qualifications** : M.A., M.Phil., Ph.D., P.G. (J.M.C.)
Father's Name : Sh. R. N. Sharma
Mother's Name : Smt. Gayatri Sharma
Husband's Name : Prof. K. C. Sharma
Mentors' Name : Prof. A. K. Biswas, Prof. Mita Biswas
Publications : (I) Books-02, (ii) Research Articles-40
Languages : English, Hindi, Pahari, Punjabi & Marathi
**Additional
Qualifications** : Basic knowledge of Computer & DTP
Permanent Address : Anne Villa, Near Shiv Mandir, Summer Hill, Shimla – 171005
(HP)

Dr. Shweta Sood

- Date of Birth** : 08.02.1978
Designation : Assistant Professor in English (Cont.)
Teaching Experience : 11 Years
Employer : Rashtriya Sanskrit Sansthan (DU), New
Delhi
**Educational
Qualifications** : M.A., B.Ed., M.Phil., Ph.D.
Father's Name : Late Sh. Madan Gopal Doegar
Mother's Name : Smt. Kushla Sood
Husband's Name : Sh. Anirudh Sood
Mentor's Name : Prof. Mita Biswas, Dr. Anita Sharma
Publications : (I) Book-01, (ii) Research Articles-19
Languages : English, Hindi, Sanskrit, Pahari, Punjabi, Urdu & Marathi
**Additional
Qualifications** : Basic knowledge of Computer & DTP
Permanent Address : C/o Mr. Ashish Doegar, V.P.O. Nagrota Nahan, Via Garli,
Teh. Rakkar, Dist. Kangra, (H. P.), Pin – 177108

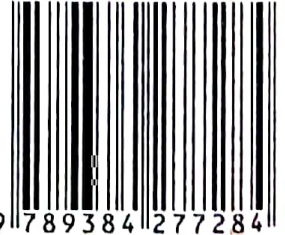

सरस्वती पब्लिकेशन
SARSWATI PUBLICATION

114, झालानियों का रास्ता, किशनपोल बाजार, जयपुर-3020 01(राज.)

E-mail :- sharma.saurabh675@gmail.com, Mob. No. :- 09602630675

ISBN 9789384277284

9 789384 277284

स्वाध्यायतरङ्गिणी

Swadhyaya Tarangini

प्रधानसम्पादकः

आचार्यः ए.पी. सच्चिदानन्दः

प्राचार्यः

सम्पादकः

डॉ० चन्द्रकान्तः

समन्वयकः

स्वाध्यायकेन्द्रम्

राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम्

भारतशासनमानवसंसाधनविकासमन्त्रालयाधीनः मानितविश्वविद्यालयः

राजीवगांधीपरिसरः, शृङ्गेरी

विषयानुक्रमणिका

Sl	Topic	Writer	Pg No.
1.	Humanistic psychology & Instructional theories	Dr. Ramachandrula Balaji	1
2.	Instructional objectives and distance education	Dr. K. K. Shine	9
3.	Strategies to enhance the quality of distance education	Dr. K. K. Harshakumar	14
4.	दूरस्थशिक्षायां सार्वजनीन- मुक्तान्तर्जालीयपाठ्यक्रमः	डा. हरिप्रसादः	17
5.	Distance Education: ICT Centered Instruction	Dr. Somanath Sahu	22
6.	दूरस्थशिक्षायां निर्देशनोद्देश्यानि	डा. देवदत्त सरोदे	32
7.	दूरस्थशिक्षायाम् अनुदेशनात्मक- व्यूहानां महत्त्वम्	डा. गणेश ति. पण्डितः	42
8.	शिक्षणव्यूहान्तर्गतशिक्षककेन्द्रित- निर्देशनानि	डा. वेङ्कटरमणभट्टः	46
9.	Instructional design models in Distance education	Dr K. Giridhara Rao	49
10.	दूरस्थशिक्षायाम् ऐ. सी. टी. अधारितानुदेशनम्	डा. कुमारः	67

दूरस्थशिक्षायाम् ऐ.सी.टी. अधारितानुदेशनम् I.C.T. Based Instruction in Distance Education

डा. कुमारः

शिक्षा मानवजीवनस्याविभाज्यमङ्गम् । शिक्षा नाम ज्ञान-सम्पादनात्मिका काचित् प्रक्रिया । शिक्षा एका तादृशी प्रक्रिया अस्ति यया मानवस्यान्तर्निहितशक्तयः विकसिता भवन्ति । शिक्षयैव सर्वस्यापि व्यक्तित्वविकासः भवति । ततः स्वीयव्यवहारे अपेक्षितानि परिवर्तनानि भविष्यन्ति । शिक्षयैव वैयक्तिक-सामाजिक-राष्ट्रीय-राजनैतिक-सांस्कृतिकादिविकासः भवति । समाहुत्य कथयामश्चेत् शिक्षा मानवस्य सर्वाङ्गीणविकासस्य हेतुरस्ति । अत एव शिक्षाशास्त्रज्ञाः शिक्षापदस्यार्थं वर्णयन्तः मानवान्तर्निहितशक्तीनां बहिरानयनपूर्वक-सर्वाङ्गीणविकासः इति व्याख्यायन् ।

शिक्षां विना मानवजीवनं व्यर्थमेव । अशिक्षितः पशुभिः समानः भवतीति सुभाषितमपि वर्णयति । प्राणिषु गण्यमानः मानवः प्राणिभिः भिन्नः इति तस्य शिक्षया वा विवेकेन वक्तुं शक्नुमः । अतः कथञ्चित् सर्वेऽपि लोके शिक्षिताः भवेयुरिति शिक्षाव्यवस्था सर्वकारेण विविधसंस्थाभिश्च परिकल्प्यते । शिक्षाव्यवस्थायां सर्वेऽपि शालां गत्वा शिक्षिताः भवितुं नार्हन्ति । अर्थात् औपचारिकशिक्षां विविधकारणैः सर्वे प्राप्तुं नैव शक्नुवन्ति । तादृशसन्दर्भेऽनौपचारिकशिक्षां प्राप्नुवन्ति । अतः शिक्षाव्यवस्थायां प्रधानतया विभागद्वयं क्रियते ।

तद्यथा -

१. औपचारिकशिक्षा ।
२. अनौपचारिकशिक्षा । इति ।

SWADHYAYA KENDRA

Rashtriya Sanskrit Sansthan
(Deemed University)

Rajiv Gandhi Campus, Sringeri Karnataka
E mail - msspssk@gmail.com

Printed by

Manyata Prakashan

60-C, Mayakunj Mayapuri,
New Delhi-110064 (India)
Mobile 9999889290, 9811014522
E mail - manyatapublishing@gmail.com

भाषाशिक्षणे

नूतनप्रवृत्तयः

(Modern Trends in
Language Teaching)

प्रधानसम्पादकः

आचार्यः ए.पी. सच्चिदानन्दः

प्राचार्यः

सम्पादकाः

डा. वेङ्कटरमणभट्टः

डा. नारायण वैद्य

डा. प्रमोदकुमार बुटोलिया

शिक्षाशास्त्रविभागः

राष्ट्रीय-संस्कृत-संस्थानम्

(मानितविश्वविद्यालयः)

राजीवगान्धीपरिसरः, शृङ्गेरी - कर्णाटकम्

राष्ट्रीयमूल्याङ्कनप्रत्यायनपरिषदा "ए" श्रेण्या प्रत्यायितम्

10. भाषाशिक्षणे प्रत्यक्षविधि:	डा. कुमार	67
11. भाषाकौशलविकासोपागमा:	डा. नारायण वैद्य	75
12. अभिक्रमिताधिगम:	डा. प्रमोद कुमार बुटोलिया	84
13. भाषाशिक्षणे विविधप्रवृत्तयः	एल् सविता आर्या	90
14. भाषा-शिक्षण में अभिनय पद्धति	डा. राजेश कुमार शुक्ल	94
15. Language Trends	M.V Gangadhar	101
16. Modern Trends in Language Teaching	Mr. Ramesh AC & Mr. Nagesh K.C	105
17. Current Trends in Education	Dr. Musthaq Ahmed	116
18. The Use of Computer-assisted Language Learning	Raveesha N	120
19. Interdisciplinary Approach in Language Teaching/Learning	Sri Ramachandr H D	126
20. कक्ष्यायां भाषाशिक्षणे नूतनचिन्तनानि	श्री श्रीकरः	129
21. भाषाशिक्षणे नवाचाराः	प्रियङ्का चन्द्र	135

भाषाशिक्षणे प्रत्यक्षविधिः

(Direct Approach in Language Education)

डा. कुमार

संविदा प्राध्यापकः

राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम् (मा.वि)

क.जे.सोमैयासंस्कृतविद्यापीठम्, मुम्बई

भाषा समाजस्यैकमङ्गमित्यत्र नास्ति संशयः । भाषां विना न कोऽपि मानवव्यवहारो भवितुमर्हति । परस्पराभिप्रायाणां विनिमयस्यार्थात् विचारचिन्तना-दीनामादानप्रदानस्य माध्यमः एव भाषा । अत एव भाषणात् भाषेत्यपि भाषाविदः निगदन्ति । केयं भाषेति वर्णनसन्दर्भे अनेके विद्वांसः स्वकीयाभिप्रायान् प्राकटयन् । तत्र वाचामेव प्रसादेन लोकयात्रा प्रवर्तते इति वाक्येन लोकव्यवहारस्य माध्यमः भाषेति कथयन् महाकविर्दण्डी अवर्णयद्यत् -

इदमन्धतमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम् ।

यदि शब्दाह्वयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते ॥ इति ।

एवमेव अमरकोशकारः भाषायाः अर्थं वर्णयन् पर्यायपदान्यसूचयत्

यथा -

ब्राह्मी तु भरती भाषा गीर्वाग्वाणी सरस्वती ।

व्याहार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः ॥ इति ।

एवञ्च नैकान्यर्थप्रतिपादकानि वाक्यानि शास्त्रेष्वप्युपलभ्यन्ते

यथा-

Rashtriya Sanskrit Sansthan
(Deemed University)

Rajiv Gandhi Campus, Sringeri (Karnataka)

Printed by

Manyata Prakashan

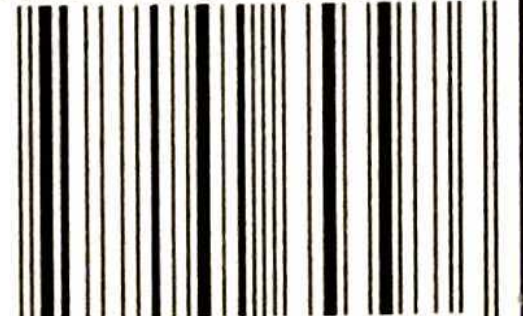
60-C, Mayakunj Mayapuri, New Delhi-110064 (India)

Mobile : 9999889290, 9811014522

E mail - manyataprakashan@gmail.com

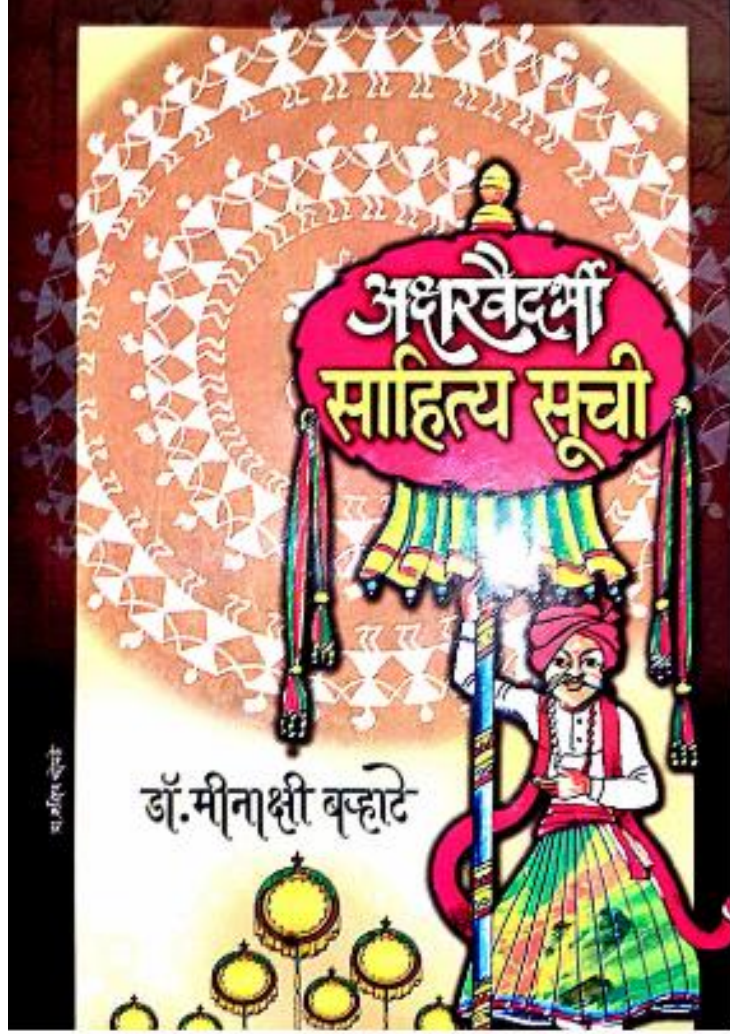
भाषाशिक्षणे नूतनप्रवृत्तयः

ISBN 978-81-926539-7-6

9 788192 653976

डॉ.मीनाक्षी बऱ्हाटे - अक्षरवैदर्भी साहित्यसूची , मराठी जनसाहित्य परिषद प्रकाशन,
अमरावती, प्रथमआवृत्ती-(२०१६)-ISBN NO-978-81-922188-1-6

अक्षरवैदर्भी साहित्य सूची
Aksharvaidarbhī Sahitya Sūchi

ISBN 978-81-922188-1-6

प्रथमावृत्ती

दि. २३ जानेवारी २०१६ (मुद्रण वर्षाती)

लेखिका :

डॉ. मीनाक्षी सुरेश बघावे

दु.पो. कळवी, ता. मीनासा, जि. मुलशळगा-४४३१०२

दु.प्रा.सं- ९४२३२११०२५

© प्रकाशक व संपादक :

डॉ. मुभाष सावरकर,

कविता-व्यापी जनसाहित्य परिषद,

जनसाहित्य भवन, गवैवा शेताती,

अपरावती-५.

मुख्य :

प्रा. मनीष बोगडे

श्री निवासी निरंजना महाविद्यालय,

अपरावती-१.

अथार मुद्रणशी व मुद्रक :

श्री ब्राह्मणे

नरिनर इन्फोटेक अँड प्रिन्स

प्रिन्स कॅम्पस, जेठेवना रोड, अपरावती

दु.प्रा.सं-९०१५०४८४५०

दु.प्रा.सं- २२००/- (दोनशे रुपये फक्त)

विषयानुक्रम

अक्षरवैदर्भी मासिकाची साहित्यसूची

(अ)	अक्षरवैदर्भी मधील ललित साहित्य	
(१)	अक्षरवैदर्भी मधील कथा	१
(२)	अक्षरवैदर्भी मधील कविता	२६
(३)	अक्षरवैदर्भी मधील काव्यवरी	१३५
(४)	अक्षरवैदर्भी मधील नाटके	१३६
	(i) तीव्र अंकी	१३६
	(ii) एकांकिका	१३६
	(iii) एकपाती	१३८
(५)	अक्षरवैदर्भी मधील ललित लेखन	१३९
(६)	अक्षरवैदर्भी मधील स्वकथन/प्रवासवर्णन	१४१
(ब)	अक्षरवैदर्भी मधील समीक्षा लेखन	
(१)	जनसाहित्य विभागांमधील लेख	१४२
(२)	अन्य साहित्यविवेक लेख	१४७
(३)	अक्षरवैदर्भी मधील समीक्षा लेख	१६३
(४)	'अक्षरवैदर्भी' मधील समालोचनपर लेख	१७७
(५)	अक्षरवैदर्भी मधील चर्चा/टीपा/जाद-संवाद	१८२
(६)	जनसाहित्य चळवळीशी निगडित सत्रे	१८५
	(i) 'जनसंस्कृतीचे उदात्त'	१८५
	(ii) 'जनसंस्कृतीचे आपारस्तंभ'	१८६
	(iii) 'अक्षरवाचिक'	१८७
	(iv) 'अक्षरगोच्या काठी'	१८८

अक्षरवैदर्भी मासिकाची साहित्यसूची

(अ) ललित साहित्य

(१) 'अक्षरवैदर्भी' मधील कथा (एप्रिल १९८४-मार्च २००३)

- * अपेराय प्रमोदकुमार; दुर्गम; वर्ष २, अंक ३, जून १९८५, पृ. १०-१२, २८-३०.
- * अर्धराज प्रमोदकुमार; दुर्गम; वर्ष ११, अंक १२, मार्च १९९५, पृ. १३-२० (पुनर्मुद्रण).
- * अर्धापुष्कर अशोक; विहिरीचे पाणी; वर्ष ६, अंक १०, जाने. १९९०, पृ. ९-१६, १९.
- * अर्धापुष्कर अशोक; भुजगावने; वर्ष ८, अंक ६-७-८, सप्टें-ऑक्टो-नोव्हें. १९९१ (दिवाळी विशेषांक), पृ. १०१-१०४.
- * अर्धापुष्कर अशोक; ज्वालाने आपात; वर्ष ९, अंक ७-८-९, सप्टें-ऑक्टो-नोव्हें. १९९२ (दिवाळी विशेषांक), पृ. १०२-१०४.
- * अर्धापुष्कर अशोक; धूक आणि निहार; वर्ष १०, अंक १२, मार्च १९९४, पृ. ९-१४.
- * अस्थाय विजयकुमार; गुला; वर्ष ४, अंक १२, मार्च १९८८, पृ. २१-२८, ४०.
- * आकोटकर सुरेश; एका जीसतना मृत्यू; अंक १, एप्रिल १९८४, पृ. ८-१४.
- * आकोटकर सुरेश; प्रसिद्धी; वर्ष १, अंक १०, मार्च १९८५, पृ. १२-२३.
- * आकोटकर सुरेश; आकाशस्तंभ; वर्ष २, अंक ७-८-९, ऑक्टो-नोव्हें-डिसें. १९८५, (दिवाळी विशेषांक), पृ. १०३-१०७.
- * आकोटकर सुरेश; मैत्र; वर्ष १४, अंक ७-८-९, ऑक्टो-नोव्हें-डिसें. १९९७, (दिवाळी विशेषांक), पृ. २१-२४, २९-३२.
- * आगलवे ज्ञा. ध.; माव; वर्ष ३, अंक ४, जुलै १९८६, पृ. ५-८.
- * आगटे गणेश; कन्हणी एन् रीगाइड्टु; वर्ष ३, अंक ७-८-९, ऑक्टो-नोव्हें-डिसें. १९८६, (दिवाळी विशेषांक), पृ. ७१-७२, १५३-१५४.
- * इनामदार शंकर; हा खेळ सावल्यांचा; वर्ष ३, अंक ७-८-९, ऑक्टो-नोव्हें-डिसें. १९८६, (दिवाळी विशेषांक), पृ. ५७-६०, १५५-१५६.

ISBN 978-81-921-98-1-6

अभिप्राय

डॉ. विनायी बनकरदेवांनी परिचयपूर्वक निवड केलेला 'अभारवैदर्भी साहित्यसूची' हा ग्रंथ म्हणजे संदर्भ साधनातील मौलिक भर होय. संशोधनासाठी सूची वाचकच हे सर्वाधिक उपयुक्त संदर्भ साधन असते. सूची वाचकप्राची गजना बीरबळकरपुतळ बरक्याने हेच कारण आहे. कधीच कधी शब्द संशोधनासाठी देखिके संदर्भ उपलब्ध करवत न त्याचा वाचतेला केवळ खोबळ संशोधनासाठी संस्कारणी लागाना हा हेच बंधक्याने हाती घेता-न्याना असते.

डॉ. बनकरदेवांनी 'अभारवैदर्भी' या भाषिकानीबाबत सूची काजाना 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया लेखने' असे दोन सुद्धे विधान करून परिचयावरून रिश्या विभाग केलेला आहे. 'अभारवैदर्भी' हा विभागावरिकाने 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया' या दोन्हीही बाजारा अभ्यास्य सूचीनी बाजारा केवळ संशोधना असे. बाबूदे देवांनी हात घेतलेला हा उपलब्ध असा वाचकानीम बाबूदे देवांनी केलेला बाबूदे देवांनी.

डॉ. बनकरदेवांनी 'अभारवैदर्भी' या भाषिकानीबाबत सूची काजाना 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया लेखने' असे दोन सुद्धे विधान करून परिचयावरून रिश्या विभाग केलेला आहे. 'अभारवैदर्भी' हा विभागावरिकाने 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया' या दोन्हीही बाजारा अभ्यास्य सूचीनी बाजारा केवळ संशोधना असे. बाबूदे देवांनी हात घेतलेला हा उपलब्ध असा वाचकानीम बाबूदे देवांनी केलेला बाबूदे देवांनी.

डॉ. बनकरदेवांनी 'अभारवैदर्भी' या भाषिकानीबाबत सूची काजाना 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया लेखने' असे दोन सुद्धे विधान करून परिचयावरून रिश्या विभाग केलेला आहे. 'अभारवैदर्भी' हा विभागावरिकाने 'संशोधन साहित्य' व 'साधीया' या दोन्हीही बाजारा अभ्यास्य सूचीनी बाजारा केवळ संशोधना असे. बाबूदे देवांनी हात घेतलेला हा उपलब्ध असा वाचकानीम बाबूदे देवांनी केलेला बाबूदे देवांनी.

- प्राचार्य डॉ. विश्वीच धोंडगे
मुंबई (संशोधन)

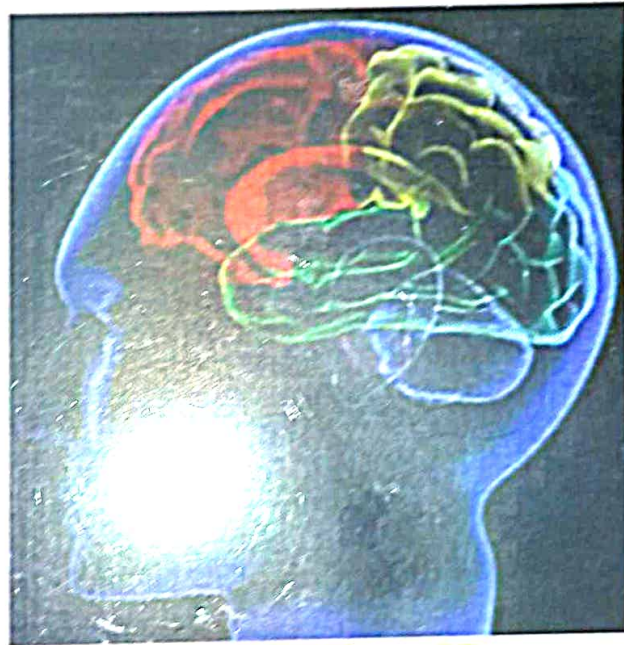

अभारवैदर्भी ग्रंथ, डॉ. विनायी बनकरदेवांनी
संपादन: २०२०
मुंबईतील डॉ. ०८२१-२०७७४९८

शिक्षामनोविज्ञानस्य प्रयोगः

(शिक्षकस्य करपुस्तकम्)

DR V S V BHASKAR REDDY

ఆరోగ్య రహస్యాలు

Translator

DR V S V BHASKAR REDDY